УЎК: 616.153.915-084:615.322(575.1)

ДИСЛИПИДЕМИЯНИ КОРРЕКЦИЯ ҚИЛИШДА ФИТОТЕРАПЕВТИК ВОСИТАЛАРНИНГ ГИПОЛИПИДЕМИК САЛОҲИЯТИ ВА ИНТЕГРАТИВ ҚЎЛЛАНИЛИШИ

Қаюмов Х.Н, Хамидова Г. М

Абу Али ибн Сино номидаги Бухоро давлат тиббиёт институти, Бухоро ш., Ўзбекистон

Мавзунинг долзарблиги. Юрак-қон томир касалликлари ҳамон жаҳон бўйича ўлимнинг асосий сабаби бўлиб турибди, уларнинг шаклланишида қондаги липидлар мувозанатининг издан чиқиши — дислипидемия — калит ўрин эгаллайди. Эпидемиологик баҳолашларга биноан, ер юзидаги катта ёшли аҳолининг салкам 40%ида липид кўрсатгичлари меъёрдан четга чиқади. Гиполипидемик дориларнинг кенг татбиқига қарамай, уларнинг ножўя реакциялари, узоқ муддатли қабулда беморларнинг даволашдан воз кечиши ва сезиларли иқтисодий юк табиий манбали қўшимча даволаш йўлларини излашни тақозо этмоқда.

Тадқиқотнинг мақсади — липид алмашинуви бузилишларида гиполипидемик хусусиятга эга доривор ўсимликларнинг таъсир йўлларини далилларга асосланган манбалар асосида тизимлаштириш, ҳамда уларнинг замонавий терапияга интеграция қилиниш имкониятларини баҳолаш.

Материал ва усуллар. Халқаро илмий базалардаги (PubMed, Scopus) тизимли шарҳлар, мета-таҳлиллар ва рандомизирланган клиник синовлар, шунингдек ESC/EAS ҳамда ACC/AHA нинг амалдаги қўлланмалари таҳлилий-шарҳ йўли билан кўриб чиқилди. Йиғилган маълумотлар ўсимликларнинг липид профилига таъсир механизмлари бўйича гуруҳланди.

Натижалар. Манбаларни умумлаштириш шуни кўрсатдики, ўсимлик воситалари липид алмашинувига беш йўналишда таъсир ўтказади: холестерин биосинтезини сусайтириш (монаколин К сақловчи қизил ачитқи, гуруч ҳамда берберин), уни ичакдан сўрилишдан тўсиш (ўсимлик стероллари, зирабўрчак, яшил чой), жигар ПЗЛ-рецепторлари сонини кўпайтириш (берберин — PCSK9 оқсилини тормозлаш ҳисобига), оксидловчи зўриқишни юмшатиш ва қон томир деворидаги яллиғланишни босиш (саримсоқ, куркумин). Турли синовларда ушбу воситалар ПЗЛ-холестеринни тахминан 5–25 фоизга туширган; уларнинг таъсир

кучи статинлардан паст бўлсада, толерантлиги юқори, бир неча компонентни уйғунлаштириш эса синергик натижа берган.

Хулоса. Шундай қилиб, доривор ўсимликлар дислипидемияни бошқаришда стандарт давони тўлдирувчи самарали восита бўла олади. Шарқ табобати, хусусан Абу Али ибн Сино таълимотига таянган интегратив ёндашув маҳаллий шароитда касалликларнинг олдини олишда истиқболли йўналиш сифатида чуқурроқ клиник ўрганишни талаб этади.